

Вивчення зарубіжного досвіду показує, що набуття широкої спеціальності передбачає подальшу спеціалізацію в обраній фінансовій сфері – банку, компанії, державній установі чи в страховій компанії. У багатьох країнах функціонують системи підвищення кваліфікації. Наприклад, у США випускники, які отримали ступінь бакалавра і прийшли працювати в банк, обов'язково продовжують спеціалізоване фахове навчання за банківськими дисциплінами (мінімум півроку). В інших країнах передбачено дворівневу підготовку бакалаврів: три роки – бакалавр з економіки (широка спеціальність) і 1–1,5 року – набуття фахових знань за обраною (вузькою) спеціалізацією. У багатьох країнах фахівців для банківської сфери готують у Вищих банківських школах. Так, у банках Німеччини 90 % фахівців – це випускники спеціалізованих банківських шкіл, і лише 10 % – випускники університетів, які займають здебільшого посади менеджерів (управлінців).

Існує думка, що підготовка бакалаврів за широкою спеціальністю покращить можливості працевлаштування випускників. Серед аргументів – криза в банківській системі України, ліквідація 60 банків, що зменшує кількість робочих місць у банківських установах. Однак, фактом є й те, що на вітчизняному ринку існують банки, які навіть у кризові періоди нарощують свої потужності та розширюють мережу філій, наприклад «Приватбанк» або «Альфабанк». Крім того, загальновідомо, що кризові періоди змінюються періодами підйомів, а отже, з часом кон'юнктура ринку праці змінюватиметься. Непереконливо звучать й прогнози про повне переведення банківської діяльності у віртуальну сферу. Така позиція видається досить сумнівною, адже не всі банківські послуги та операції можна виконувати дистанційно, тому останні слід розглядати лише як доповнення до класичної діяльності банків.

Всі висловлені аргументи свідчать про доцільність та необхідність підготовки фахівців для банківської сфери за окремим навчальним планом, а отже й виокремлення спеціалізації у межах спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування». Тому навчальні заклади, які збережуть надбання наукових шкіл за окремими напрямками, матимуть конкурентні переваги на ринку освітніх послуг.

*Приходченко Т.А., к.е.н., доцент,
докторант кафедри регіональної економіки і туризму*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ЯК ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ

Відомо, що з точки зору економічної теорії будь-який виробничий результат є взаємодією предметів праці, засобів праці і безпосередньо праці. Розглядаючи навчання як виробничий процес у вищій освіті, можна визначити, що предметом праці для освітньої діяльності є студент, засобами праці є навчально-методичний комплекс (НМК), а власне працею є діяльність викладача. Для функціонування будь-якого виробничого процесу повинен здійснюватися обіг: «гроші – товар – гроші». Тобто спочатку вкладаються гроші в створення виробництва (навчання), а на виході процесу отримують товар, який може бути проданий за більші гроші. Держава, вкладаючи бюджетні гроші в освіту, від виробленого товару отримує «нові гроші» через більший розмір податків від більш освічених людей в довгостроковій перспективі. Особливо збільшується частка держави в тому випадку, коли високо освічені фахівці створюють нові проривні технології, що мають масовий попит і створюють високорентабельний бізнес, тобто приносять величезні «нові гроші» державі, яка інвестує в освіту.

Розглянемо окремі складові навчання як процесу виробництва конкурентоспроможного та кваліфікованого продукту праці.

Отже, засобами праці в освітній діяльності є навчально-методичний комплекс (НМК). Після використання даних засобів праці для впливу на предмет праці повинен з'явитися новий продукт праці (товар) з певними характеристиками. При ідеальному НМК, який блискуче відбиває потреби суспільства в обсязі й змісті тих чи інших знань, затребуваних сьогодні, держава, яка фінансує цей виробничий процес, тобто вкладає гроші, зацікавлена в гарантованому результаті даного виробничого процесу, тобто в отриманні товару необхідної якості. За час навчання високоефективні засоби праці (НМК) і власне праця дозволяють отримати необхідний результат, незважаючи на початкові відмінності у вихідних якостях предмету праці. При цьому вища школа намагається створювати умов навчання з метою отримання на виході виробничого процесу продукту, який найбільше відповідав би необхідним характеристикам і був затребуваним на ринку праці. Отже, держава і суспільство життєво зацікавлені у гарантованій і якісній вищій освіті для своїх громадян, що дозволяє надійно вирішувати всі поточні завдання країни.

Однак розробка скоординованого плану «індивідуального» навчання студентів для отримання конкурентоспроможних, затребуваних реальними замовниками, фахівців вимагає значних трудовитрат і кваліфікації та не може бути повністю делегована професорсько-викладацькому корпусу вищої школи, зайнятому в першу чергу забезпеченням масовості освіти. Більш того, та чи інша індивідуалізація освіти передбачає міждисциплінарну, тобто міжкафедральну і міжфакультетську координацію у вивченні студентами дисциплін навчального плану. І тут значну роль має зіграти інтеграція в цьому напрямку можливостей вищої школи та підприємств – споживачів продукції вищої школи. Так, створення банку реальних типових виробничих завдань для використання їх у навчальному процесі підготовки студентів є серйозним додатковим навантаженням на персонал підприємств, але вони повинні чітко розуміти свою зацікавленість у такій роботі, оскільки «правильно поставлена задача – вже наполовину розв’язана задача». Крім того, бізнес життєво зацікавлений у конкурентоспроможних фахівцях, саме тому фінансована ним торгово-промислова палата (ТПП) може й повинна акумулювати вимоги своїх членів до необхідних їм фахівців та активно взаємодіяти з вищою школою. Така інтеграція на базі ТПП може, з одного боку, забезпечити індивідуальну підготовку фахівців, а з іншого – пом’якшити або навіть виключити надмірну спеціалізацію у підготовці кадрів за заявкою конкретного підприємства, що знижує загальну конкурентоспроможність на ринку праці випускників вищої школи.

Варто відзначити, що серед викладачів вишів нерідко зустрічаються підприємці, які у вільний від педагогічної роботи час працюють на підприємствах, які є членами ТПП. Отже, взаємодія добровільних, фінансово незалежних від держави громадських об’єднань ТПП з можливостями вищої школи може допомогти суспільству у підготовці висококваліфікованих і затребуваних фахівців. При цьому ТПП формує пакет вимог до потенційно конкурентоспроможних кадрів, а також формує та пропонує для вищої школи інформаційну базу реальних типових завдань, вирішувати які повинен уміти випускник вищої школи. До таких завдань бізнес додає «творчий» масив невирішених або тільки нещодавно альтернативно вирішених завдань, а вже вища школа вписує все це в існуючий реальний та ефективний виробничий процес навчання.

Рибалко Ю.С.
асистент кафедри міжнародних фінансів

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЯК ГОЛОВНА КОМПОНЕНТА ІННОВАЦІЙНО АКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За роки незалежності спад економіки України склав приблизно 60 % від досягнутого випуску продукції в 1991 році. Так, падіння переробної промисловості (яка складала в 1990 році майже третину всього ВВП) досягло 13,8 % у 2013 році. На тлі цього відбулося зростання частки невиробничого сектору в 3,5 разу, з 5,2 до 18,2 %. Виробництво в Україні високотехнологічної продукції, яка створювалася на основі наукомістких знань, та її експорт протягом останніх 10 років поступово зменшувалися з 5,5 до 3,5 % [1].

На жаль, після отримання незалежності частка інтелектуально містких секторів економіки України суттєво скоротилася, і, відповідно, змінилася структура попиту на ринку праці, в якій сьогодні переважають представники сфери послуг, компетенції яких потребують лише: загальної обізнаності за предметною галуззю, певні професійні навички та практичний досвід.

Примітивний ринок праці почав позбавляти молодь і систему вищої освіти відповідних стимулів, що призвело до синдрому непотрібності наукомістких знань і витіснення кращого людського капіталу з країни [1]. Як результат – передова освіта, складні наукомісткі знання, фундаментальні наукові дослідження почали просто «заважати» ринку праці і «новому» суспільству. Підтвердженням цьому є те, що сьогодні в Україні за даними офіційної статистики різниця в рівні середніх доходів зайнятих працівників у сфері послуг у порівнянні з зайнятими на науково-дослідних підприємствах і державних установах складає 2–3 рази, а за реальними даними – 10–15 раз.

Сучасний підхід «нового» споживача до освіти як сфери послуг суперечить парадигмі наукових досліджень. Тому, на наш погляд, саме в сфері освіти, а не науки слід шукати джерело інституціонального конфлікту, який суттєво заблокував розвиток економіки та суспільства.

Безперечно, фундаментальна наука є і буде важливою частиною загальної культури суспільства. Її наявність і розвиток вказують, перед усім, на високорозвинене суспільство, на новий – зовсім інший, рівень освіти, мотивацій, життєвих цінностей і установок членів даного суспільства. В примітивному суспільстві фундаментальної науки немає, а корумпованому суспільству її досить складно розвивати. Але саме від рівня освіти та цілей суспільства залежить якість людсько-